

OSSOLINIANA

Czasopismo
Zakładu Narodowego im. Ossolińskich Z. 11
PL ISSN 1230-221X

WIESŁAW TYSZKOWSKI

ZARYS HISTORII DZIAŁU STARYCH DRUKÓW ZAKŁADU NARODOWEGO IM. OSSOLIŃSKICH 1918–1998

OKRES DO 1945 R.

Badanie początków Działu Starych Druków Ossolineum napotyka spore trudności spowodowane brakiem dostępu do materiałów archiwalnych oraz fragmentarycznością opracowań drukowanych. Istniejące publikacje o dziejach Zakładu zawierają bardzo skąpe, czasem sprzeczne informacje na temat działu. Dotarcie do źródeł archiwalnych we Lwowie nadal jest trudne. W moich badaniach opierałem się głównie na zachowanych sprawozdaniach dyrekcji, sprawozdaniach kierowników działu oraz na danych personalnych zachowaniach w archiwum Zakładu we Wrocławiu.

Kolekcja starych druków nie od razu została wyodrębniona z ogólnego księgozbioru. Dopiero z inicjatywy dyrektora Ludwika Bernackiego w latach 1918–1920 wyodrębniono inkunabuły i druki XVI w. i przeniesiono je do sali im. Wojciecha Kętrzyńskiego. Wybrane zbiory zaopatrzone zostały w jednolite nalepki z napisem „Impressa XV saeculi” i „Impressa XVI saeculi”. Zbiory te nie posiadały odrębnych inwentarzy ani katalogów kartkowych. Karty katalogowe pozostawały nadal w katalogu ogólnym. Jak wynika z rocznych sprawozdań dyrekcji, zbiór inkunabułów w 1925 r. liczył 208 dzieł, a zbiór druków XVI w. 4516 dzieł bez podziału na polonika i druki obce. Dopiero w 1926 r. został powołany formalnie Oddział Druków XV i XVI w. Jego kierownikiem została mianowana dr Eugenia Kurkowa, która jednocześnie pełniła funkcję kierownika Działu Czasopism. E. Kurkowa (1885–1970) będąc studentką polonistyki Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, w 1921 r. została stypendystką Zakładu. W 1926 r. uzyskała stopień doktora filozofii. W Zakładzie pracując pod kierunkiem W. T. Wisłockiego, opracowała katalogi inkunabułów i druków XVI w. w formie kartoteki rękopiśmiennej. Na stanowisku kierownika Działu Starych Druków pozostała do czasu przejścia na emeryturę w 1950 r.

Opisy katalogowe sporządzone przez E. Kurkową znajdują się obecnie w archiwum Zakładu we Wrocławiu. Zawierają one imię i nazwisko autora druku,

skrócony odpis tytułu, miejsce i rok wydania, cytate bibliograficzną oraz format i sygnaturę. W kartotece druków XVI w. opracowane zostały zbiory ossolińskie i biblioteki Pawlikowskich. Kartoteka ta nie jest zupełna, zawiera tylko 431 pozycji, przeważnie poloników. Ponieważ dział prowadzony przez E. Kurkową poza kierowniczką zatrudniał tylko sporadycznie kogoś więcej, praca z konieczności ograniczała się do opracowywania nowych nabytków, porządkowania zbiorów i przeprowadzania okresowo skontrum. Ponieważ dział nie miał osobnej czytelnicy, druki udostępniano czytelnikom w Pracowni Naukowej. W niektórych latach z powodu innych pilniejszych prac kierowniczy dział był zamykany na kilka miesięcy. W 1929 r. 43 druki XV i XVI w. były eksponowane w 2 gablotach na wystawie poświęconej książce włoskiej w Polsce. W 1938 r. zbiór starych druków liczył 318 inkunabułów i 5067 dzieł XVI w. W październiku 1940 r. z okazji obchodów 500-lecia drukarstwa zorganizowano wystawę w oparciu o zbiory działu. W 1941 r. dział otrzymał nazwę Dział Inkunabułów, Starodruków i Rarów. W tym roku wyłączono z ogólnego zbioru druki XVII i XVIII w. W tym czasie w dziale pracowali: prof. Stanisław Lempicki, który głównie zajmował się odczytywaniem proveniencji, dr Maria Chmielowska i mgr Władysław Bandura. S. Lempicki wykonywał pracę na rzecz działu dość sporadycznie, ponieważ głównie zajmował się opracowywaniem katalogu systematycznego. W 1942 r. oprócz kierowniczy pracowali w dziale Stanisław Bisnaz i magazynier Jan Rogala.

W 1943 r. prof. Mieczysław Gembarowicz, dyrektor Zakładu, uzyskał zgodę władz niemieckich na wywiezienie części najcenniejszych zbiorów do Krakowa ze względu na zbliżającą się ofensywę wojsk sowieckich. W pierwszym transporcie wysłano 861 druków, a 2 kwietnia 1944 r. 846 druków. Ponadto Niemcy wywieźli ok. 2000 starych druków, które zostały porzucone w miejscowości Zagrodno (Adelsdorf) koło Złotoryi. Według notatek prof. Gembarowicza znajdujących się w zbiorach rękopisów stan liczbowy zbioru starych druków na dzień 18 maja 1945 r. wynosił: inkunabuły 305, druki XVI w. 5232, druki XVII w. 18 264, druki XVIII w. 30 485. Były to zbiory zinwentaryzowane. Ponadto było sporo starych druków nieopracowanych, których liczbę profesor szacował na ok. 30 tysięcy. Zbiory te były umieszczone w różnych miejscach w stosach i na regałach. Zbiory starych druków biblioteki Pawlikowskich złożone w Zakładzie jako depozyt liczyły 2948 dzieł.

LATA 1946–1957

W lipcu 1946 r. i w marcu 1947 r. na podstawie umowy ze Związkiem Radzieckim zostały Polsce zwrócone częściowo zbiory Biblioteki Ossolineum, w tym także stare druki w liczbie 42 606 lub – jak podaje inne źródło – 41 505. Niestety nie było żadnych spisów zwróconych książek i czasopism. Zbiory przekazane zostały bez żadnej dokumentacji bibliotecznej i bez archiwum. W latach 1947–1948 odzyskano znaczną część druków wywiezionych przez Niemców, które chwilowo przejęła Biblioteka Narodowa. W sumie odzyskano 1665 dru-

ków. Rozpoczęła się teraz żmudna praca nad rozpakowaniem, segregacją i porządkowaniem odzyskanych zbiorów.

Dnia 5 lutego 1948 r. został reaktywowany we Wrocławiu Dział Starych Druków. Pierwszym powojennym kierownikiem działu został mianowany w dni 1 lipca tegoż roku mgr Kazimierz Zathy.

K. Zathy ukończył studia filologii klasycznej na Uniwersytecie Lwowskim w 1937 r., uzyskując stopień magistra. Do 1939 r. pracował jako nauczyciel gimnazjalny, w czasie okupacji brał udział w tajnym nauczaniu. 1 listopada 1947 r. został przyjęty do pracy w Ossolineum. Kierował porządkowaniem odzyskanych zbiorów i organizował dział, a potem kierował nim do śmierci w 1957 r.

Zbiory starych druków po rozpakowaniu zostały początkowo tymczasowo ułożone w stopy w obecnym magazynie starych druków, a następnie przeniesiono je do skrzydła południowego i złożono na parterze w obecnym Dziale Rękopisów oraz w dwóch salach na pierwszym piętrze. W 1948 r. oprócz kierownika w dziale zatrudnionych było dwoje stypendystów Kamila Schuster i Gustaw Kuk, którzy pracowali jedynie w wymiarze czterech godzin dziennie. W tym czasie porządkowano i segregowano zbiory. Wylawiano najpierw polonika i układano je na półkach w porządku chronologicznym. Każdą książkę zaopatrywano w prowizoryczną metryczkę, wpisując na niej rok wydania oraz nazwisko autora. Scalano rozproszenie wielotomówki, wydzielano dublety i dzieła zdefektowane. Franciszek Pajęczkowski podaje, że na koniec 1948 r. zbiory działu liczyły ponad 40 tysięcy dzieł, w tym 294 inkunabuły, ok. 6 tysięcy druków XVI w. i ok. 34 500 druków XVII i XVIII w.

W latach 1948–1949 zbiory wzbogaciły się o przyznane przez Ministerstwo Oświaty zbiory Biblioteki Branickich-Tarnowskich z Suchoj Beskidzkiej, przejęte przez państwo. W tych zbiorach było 7200 lub 8409 starych druków. Ponadto w skład zbiorów weszła część Biblioteki Lubomirskich z Przeworska (przekazano ok. 10 tysięcy książek, w tym 2899 vol. starych druków).

W lipcu 1948 r. na wystawie pt. „Zbiory Ossolineum” eksponowano 106 starych druków.

W marcu 1949 r. został zwrócony Ossolineum depozyt z Wawelu druków wywiezionych ze Lwowa w latach 1943–1944 z inicjatywy prof. Gembarowicza, łącznie 1015 dzieł. W latach 1950–1951 prowadzono w dziale w dalszym ciągu prace porządkowe przygotowujące materiał do rozpoczęcia opracowania i inwentaryzacji zbiorów. Należy zaznaczyć, że w dziale pracowały wtedy osoby, które nie miały wykształcenia fachowego, nie miały też podstawowych bibliografii i opracowań specjalistycznych niezbędnych w tego typu pracy. Już wtedy mimo braku osobnej czytelni zbiory w miarę możliwości udostępniano czytelnikom w czytelni ogólnej. Założona w 1949 r. książka czytelników odnotowuje w latach 1949–1951 ponad 250 osób korzystających ze zbiorów działu. W 1951 r. obsadę działu powiększono do ośmiu osób, w tym magazynier. Wtedy też przeniesiono zbiory do wyremontowanych po zniszczeniach wojennych pomieszczeń na pierwszym piętrze skrzydła północnego (nad aulą). W czasie przeprowadzki zauważono, że niektóre partie książek zostały zaatakowane przez kółka, wobec czego

rozpoczęto systematyczną dezynsekcję zakażonych druków za pomocą jedyne go wtedy dostępnego środka – proszku DDT. Jesienią roku 1951 zaproszono z Warszawy Alodję Kawecką-Gryczową, która przeprowadziła dla pracowników kurs w zakresie opracowywania starych druków. Wtedy też zapadła decyzja w sprawie powierzenia A. Kaweckiej-Gryczowej opracowania katalogu inkunabułów Ossolineum, który ukazał się drukiem w 1956 r. W lutym 1952 r. została otwarta czytelnia starych druków, licząca 16 miejsc. Wtedy też opracowano pierwszy regulamin korzystania ze zbiorów. Rozpoczęto też wtedy akcję zabezpieczania zbiorów najcenniejszych przez mikrofilmowanie. Ponieważ w naszej instytucji nie było odpowiednich możliwości, robiła to dla nas Biblioteka Narodowa, wypożyczając systematycznie najcenniejsze polonika XVI w.

W latach 1953–1954 liczba pracowników działu stale rosła, osiągając wreszcie liczbę 22 osób. Wynikało to z konieczności szybkiego opracowania i udostępnienia czytelnikom zbiorów. W tym czasie we Wrocławiu nasza Biblioteka była jedynym dostarczycielem polskiej książki naukowej. Zapotrzebowanie na nią pracowników naukowych i coraz liczniejszych rzesz studentów było bardzo duże. Liczba osób korzystających z czytelni działu co roku przekraczała 1500. W październiku 1953 r. rozpoczęto prace nad pierwszą w dziejach działu samodzielną publikacją katalogową, a mianowicie nad katalogiem poloników XVI w. Pracę nad katalogiem podjął zespół pod kierunkiem K. Zatheya. W skład zespołu wchodził: Maria Bohonos, Władysław Dubaj, Jadwiga Mechowa, Henryka Oprawko, Barbara Rokowska, Romuald Szyszkowski i Alfred Zawadzki. Przez pewien czas w skład zespołu wchodziły: Henryka Szczepan, Maria Stańczykowa i Eugenia Triller. Opiekę naukową od 1 listopada 1954 do końca 1957 r. sprawował Bronisław Kocowski, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego. Po śmierci K. Zatheya zespół został rozwiązany i nad katalogiem pracowała już tylko M. Bohonos, która przygotowywała go do druku. Ostatecznie katalog ukazał się w 1968 r. ze wstępem Józefa Szczepańca.

Oprócz tej tak absorbującej pracy prowadzono w dziale badania nad materiałami do dziejów drukarstwa warszawskiego w okresie oświecenia. Materiały zbierali Barbara Górka, Maria Horodyńska, Zdzisław Staniszewski i J. Szczepaniec. Oprócz tego systematycznie katalogowano i inwentaryzowano zbiory. Również na podstawie materiałów działu prowadzona była praca nad bibliografią konstytucji sejmowych XVII w. Nad tym tematem pracowała E. Triller. Praca ukazała się drukiem w 1963 r. W 1956 r. zostały w zasadzie zakończone prace nad opracowaniem poloników XVII i XVIII w., rozpoczęto wtedy opracowywanie druków obcych i czasopism. Ze sprawozdania z roku 1957 wynika, że stan zbiorów wynosił: inkunabuły 360, polonika XVI w. ok. 3500, innych druków ok. 50 tys. W dniu 4 listopada 1957 r. zmarł nagle w wieku 47 lat kierownik działu Kazimierz Zathej.

LATA 1958–1970

Po śmierci K. Zatheya dyrekcja powierzyła pełnienie obowiązków kierownika działu mgr Marii Bohonos, filologowi klasycznemu, absolwentce Uniwersytetu

Wrocławskiego, która pełniła tę funkcję do 31 sierpnia 1959 r., kiedy to z powodu wyjazdu do Warszawy zrezygnowała z pracy w Ossolineum. W tym okresie zbiory starych druków zostały przeniesione do odremontowanych pomieszczeń na pierwszym piętrze skrzydła zachodniego. Zostały tam zamontowane drewniane regały, najbardziej odpowiednie do tego typu zbiorów. W styczniu 1959 r. przeniesiono czytelnię działu z pierwszego na drugie piętro skrzydła zachodniego, a zwolnione pomieszczenie przeznaczono na ciąg dalszy magazynu, na razie zostały tam rozmieszczone tzw. dublety pochodzące ze zbiorów lwowskich oraz z Biblioteki Branickich. Przeniesiono też inkunabuły z pracowni do magazynu, gdzie zostały umieszczone w specjalnie wykonanych szafach drewnianych. Liczba osób pracujących w dziale zmniejszyła się i doszła do cyfry 6-7. W 1959 r. po rezygnacji z kierownictwa M. Bohonos kierownikiem od dnia 1 września został mgr Józef Szczepaniec.

J. Szczepaniec, absolwent polonistyki Uniwersytetu Wrocławskiego, uczeń profesora Tadeusza Mikulskiego, rozpoczął pracę w Dziale Starych Druków od 1951 r. Od początku interesował się szeroko pojętą historią książki, a zwłaszcza jej dziejami w okresie oświecenia ze szczególnym uwzględnieniem dziejów drukarstwa warszawskiego. Plonem tych zainteresowań było wiele artykułów i rozpraw naukowych. J. Szczepaniec uzyskał kolejno stopnie naukowe doktora i doktora habilitowanego. W czasie kierowania działem inspirował wiele prac naukowych i opiekował się nimi z wielką życzliwością.

W chwili objęcia stanowiska kierownika przez J. Szczepanieca w dziale pracowało czterech pracowników merytorycznych i magazynier. Do opracowania pozostały jeszcze druki obce XVI w. w liczbie ok. 3500, druki obce XVII i XVIII w. ok. 8000, fragment księgozbioru biblioteki klasztornej cystersów z Krzeszowa, ok. 3250 i ok. 500 defektów. Opracowane zbiory wpisane były do ksiąg inwentarzowych. Ze sprawozdania J. Szczepanieca wynika, że w tym czasie stan zapisów w tych księgach przedstawiał się następująco:

1. inkunabuły – sygnatury 1-249, 301-432, 501-534
2. polonika XVI w. – 1-1138, 1551-3263, 4001-4484
3. polonika XVII w. – 1-7364, 14981-18893
4. polonika XVIII w. – 1-9194, 9981-13505, 14001-27330
5. druki obce XVII w. – 9981-12098, 19981-20004
6. druki obce XVIII w. – 30051-35957, 45461-45546

Ponieważ nie wszystkie opracowane zbiory były opieczętowane pieczęcią własnościową, w 1960 r. uzupełniono te braki z wyjątkiem księgozbioru biblioteki Pawlikowskich, która była depozytem. W tym roku stan osobowy powiększył się do ośmiu osób, rozpoczęli pracę Julian Platt i Teresa Kruszewska. Poza bieżącą pracą prowadzone były prace naukowe. Armela Bulówna opracowywała katalog gazet pisanych XVII-XVIII w. w zbiorach rękopisów. B. Górską przygotowywała katalog czasopism, a J. Szczepaniec zajmował się monopolem prasowym Stefana Łaskiny. W trzecim kwartale 1960 r. przeprowadzono remont i przebudowę pomieszczeń działu. Przygotowano też wystawę o twórczości Ignacego Krasickiego.

W następnym roku rozpoczęto prace nad kartotekami drukarzy i proveniencji dla druków obcych XVI w. Była to bardzo ważna pionierska praca. Instrukcję budowy katalogu proveniencji opracował Józef Adam Kosiński. W latach 1962–1963 pracowało w dziale sześć osób. W tym czasie B. Górską zakończyła opracowywanie i przygotowała do druku katalog czasopism, który ukazał się w 1963 r. Rok 1964 zaowocował licznymi i ważnymi pracami wykonanymi przez pracowników działu. J. A. Kosiński opublikował fragment księgozbioru Piotra Kmity w naszych zbiorach. Ten sam autor wspólnie z J. Szczepańcem opublikował teksty rękopiśmiennych dedykacji autorskich w drukach XVI–XVIII w. H. Oprawko wraz z J. Szczepańcem wydali drukiem materiały do działalności wydawniczej władz powstańczych 1794 r. w Warszawie. J. Szczepaniec opublikował artykuły o monopolu prasowym T. Włodka oraz o dziejach cenzury polskiej w okresie targowicy. Większość tych prac została wydrukowana w organie Ossolineum „Ze skarbcza kultury”. Ponadto pracownicy działu współpracowali w organizacji wystawy na temat „Książka polska i wybitni księgarze XV–XVIII w.”

W 1965 r. zakończono w zasadzie prace nad opracowaniem podstawowego księgozbioru. Pozostały jeszcze do opracowania druki krzeszowskie, dublety i defekty. W drugim kwartale przeprowadzono remont działu, w ramach którego zmodernizowano ręczną windę na książki, łączącą pomieszczenie magazynowe z pracownią.

W następnym roku rozpoczęto przygotowanie kartoteki drukarzy i proveniencji dla poloników XVII w. Przy tej pracy częściowo wykorzystywano pomoc studentów bibliotekoznawstwa, odbywających w dziale praktyki zawodowe. W tymże roku emerytowany pracownik Kazimiera Prokopiszyn została zatrudniona przy sporządzaniu czystopisu inwentarza poloników XVI w.

W latach 1967–1969 została przeprowadzona kwerenda i katalogowanie starych druków występujących w kodeksach rękopiśmiennych naszego Zakładu. Tym sposobem ujawniono i skatalogowano 583 dzieła przeważnie z XVIII w. Są to zwykle drobne druki, często ulotne, mowy sejmowe i inne dokumenty polityczne. Pracownicy działu przygotowali wystawę pt. „Mikołaj Rej na tle epoki i w tradycji”. Wystawa czynna była od 27 października do 31 grudnia 1969 r. Rozpoczęto też w tym czasie uzupełnienie zbiorów poprzez mikrofilmowanie druków z innych bibliotek. J. A. Kosiński opracował i ogłosił drukiem rozprawę o bibliotece fundacyjnej J. M. Ossolińskiego, która stanowiła podstawę do nadania autorowi stopnia naukowego doktora.

Rok 1970 był dla działu rokiem licznych zmian kadrowych. Z początkiem roku odszedł J. A. Kosiński, przeniesiony na stanowisko kierownika Działu Przechowywania. Od 1 grudnia przeszedł na zasłużoną emeryturę długoletni, zasłużony magazynier Piotr Bogucki, który pracował w dziale od 1951 r. Na jego miejsce przeniesiono z Działu Udostępniania Jakuba Orkisz. Od 10 grudnia odszedł z działu kierownik dr J. Szczepaniec, który objął stanowisko wicedyrektora Zakładu. Z dniem 31 grudnia odeszła długoletnia pracownica mgr Armela Bułówna, przeniesiona do Działu Historii Ruchów Społecznych.

LATA 1971-1985

Od 1 stycznia 1971 r. kierownikiem działu została mianowana długoletnia pracownica mgr Barbara Górską, absolwentka romanistyki Uniwersytetu Wrocławskiego, pracująca w dziale od 1952 r. W latach 1971-1979 pracowało w dziale pięć osób, w tym dwie osoby na pół etatu. Rozpoczęto wtedy systematyczne opracowywanie przekazanego fragmentu biblioteki cystersów w Krzeszowie. W 1972 r. oprócz prac bieżących zbierano materiały do otwartej w rok później wystawy poświęconej działalności Komisji Edukacji Narodowej. W 1974 r. z polecenia władz Polskiej Akademii Nauk rozpoczęto bardzo absorbującą i trudną pracę wyceniania wartości zbiorów i nanoszenie cen w inwentarzach. W następnym roku we współdziałaniu z Biblioteką Uniwersytecką opracowano wystawę „Książka polska wydawana na Śląsku”. Wystawa czynna była w okresie październik-grudzień. Do tej wystawy został wydany katalog autorstwa B. Górskiej i Adama Skury. W tym samym roku mgr Renata Motyl, historyk sztuki, rozpoczęła opracowanie katalogowe materiałów ikonograficznych znajdujących się w polonikach XVIII w. Niestety z powodu odejścia jej z pracy w Bibliotece praca ta nie doczekała się do tej pory ukończenia. W 1997 r. przeprowadzony został remont pomieszczeń magazynowych, w trakcie którego m. in. wymieniono instalację oświetleniową.

W następnym roku najcenniejsze zbiory starych druków eksponowane były na wystawie „Skarby kultury narodowej” zorganizowanej przez trzy biblioteki: Bibliotekę Narodową, Jagiellońską i Ossolineum. Wystawa cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem publiczności, gościła w Warszawie, Krakowie i we Wrocławiu. We Wrocławiu zbiory wystawiano w budynku Muzeum Archeologicznego. W 1982 r. zakończono prace nad katalogowaniem dubletów. W roku następnym rozpoczęto tworzenie bardzo szczegółowej kartoteki dla kolekcji poloników XVII w. Kartoteka ta uwzględnia następujące elementy druków: drukarzy, autorów i adresatów dedykacji, osoby podpisujące aprobaty cenzorskie, materiał ikonograficzny, autorów wierszy pod herbami oraz zapisy i znaki proveniencyjne. W 1985 r. mgr B. Górską przeszła na emeryturę, pracując nadal na pół etatu do 30 października 1987 r.

LATA 1985-1990

Z dniem 1 kwietnia 1985 r. kierownikiem działu został dr Wiesław Tyszkowski, absolwent filologii klasycznej Uniwersytetu Wrocławskiego, pracownik działu od 1979 r.

W latach 1985-1991 dział pracował w 3-4-osobowym składzie, okres ten charakteryzował się dużą płynnością kadry, przez dział przewinęło się 10 pracowników. W tym czasie pracowali: mgr Jacek Sokołski, polonista, pracował do 30 czerwca 1986 r., mgr Bogusław Pfeiffer, polonista - od 17 marca 1986 do 5 listopada 1989, mgr Krzysztof Grygajtis, historyk - od 16 lipca 1986 do 30 kwietnia 1988, mgr Piotr Klimczak, polonista - od 2 października 1987 do 31 października

1989, mgr Violetta Szymczyk, filolog klasyczny – od 20 listopada 1989 do 28 października 1991, mgr Elżbieta Jagielska, filolog klasyczny – od 22 stycznia 1990 do 4 marca 1991, mgr Marek Krajewski, filolog klasyczny – od 4 marca do 26 sierpnia 1991, mgr Dorota Staniszevska, filolog klasyczny – od 2 grudnia 1991 do 13 maja 1994. Od 1 października 1991 r. przeszedł na wcześniejszą emeryturę starszy magazynier Ryszard Ratke. Na jego miejsce od 13 stycznia 1992 r. została zatrudniona Zofia Liberska-Stankiewicz.

Ten tak duży ruch kadrowy spowodowany był głównie niskimi płacami pracowników. Mimo to kontynuowano rozpoczęte prace i podejmowano nowe zadania. W 1986 r. B. Górską oddała do druku pracę pt. *Krzysztof Plantin i Officina Plantiniana*, omawiająca dzieje jednej z największych oficyn drukarskich Europy. W tym samym roku ukazał się drukiem *Katalog polskich katalogów księgarskich XVIII w. w zbiorach Ossolineum* autorstwa W. Tyszkowskiego. Katalog ten w znacznej mierze poszerza wiedzę o posiadanych w naszych zbiorach materiałach dotyczących handlu książką w Polsce XVIII w. Uzupełnia on bibliografię katalogów księgarskich J. Rudnickiej. Wiosną 1987 r. zapadła decyzja w sprawie publikacji katalogu poloników XVII w. Prace nad katalogiem rozpoczęli B. Górską i W. Tyszkowski. Po uzyskaniu pozytywnych recenzji pierwszy tom ukazał się w 1991 r., następny w roku następnym. Kolejne tomy od trzeciego do ósmego w opracowaniu W. Tyszkowskiego ukazywały się od 1996 r. Ostatni dziewiąty tom zawierający indeksy zbiorcze do wszystkich tomów, ukazał się w 1997 r. W 1991 r. zakończono tworzenie kartoteki poloników XVII w. i rozpoczęto prace nad katalogiem kartkowym drukarzy i proveniencji poloników XVIII w. Praca ta jest kontynuowana.

Od 1994 r. kadra działu ustaliła się na poziomie trzech etatów. Od 16 maja 1994 r. została zatrudniona mgr Grażyna Rolak, filolog klasyczny, absolwentka Uniwersytetu Wrocławskiego, Zofia Liberska-Stankiewicz – starszy magazynier, dr Wiesław Tyszkowski – kierownik działu od 1 kwietnia 1985 r., pracuje w dziale od 1 kwietnia 1979 r.

Od 5 marca do 30 listopada 1998 r. trwał remont kapitalny pomieszczeń magazynowych, czytelni i pracowni działu. W magazynie wymieniono instalację elektryczną i alarmową, zainstalowano klimatyzację, założono nowe okna i drzwi. Wymieniono też część stalowych regałów na nowe drewniane. Zakupiono nowoczesny odkurzacz z filtrem wodnym. Pracownię i czytelnię wyposażono w nowe, wykonane na zamówienie meble. Zakupiono komputer. W pracowni i czytelni wymieniono okna i drzwi. Zlikwidowano uciążliwe dla czytelników i pracowników przejście przez czytelnię i pracownię do innych działów. W wyniku remontu zbiory są przechowywane w odpowiednich warunkach, poprawił się też znacznie standard pracy czytelników i pracowników działu. Stan zbiorów na koniec 1998 r. wynosił 67 094 vol., w tym inkunabułów było 386 vol., druków XVI w. 7266, druków XVII w. 15296, czasopism 2098 vol.

Zbiory starych druków są w całości opracowane i udostępniane pracownikom naukowym i studentom na podstawie Regulaminu udostępniania. Wszystkie rodzaje zbiorów posiadają katalogi kartkowe, część zbiorów posiada katalogi dru-

kowane. Dział posiada dość bogaty księgozbiór podręczny dostępny dla czytelników. Podzielony jest on na osiem działów oznaczonych literami od A do H. Znajdują się w nim słowniki językowe, wydawnictwa encyklopedyczne, katalogi różnych bibliotek, podstawowe opracowania dotyczące historii książki i bibliotek, podstawowe bibliografie, opracowania ogólne w zakresie literatury polskiej i obcej, wydawnictwa z zakresu historii politycznej i kultury Polski i świata, podstawowe kompendia dotyczące historii Kościoła. Księgozbiór rozmieszczony jest w czytelnicy i pracowni. Posiada katalogi: alfabetyczny, działowy i topograficzny.

DRUKOWANE KATALOGI STARYCH DRUKÓW

Katalog inkunabułów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Na podstawie materiałów Kazimierza Piekarskiego opracowała Alodia Kawecka-Gryczowa. Wrocław 1956.

Eugenia Triller: *Katalog inkunabułów Biblioteki Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich. Kontynuacja katalogu Alodii Kaweckiej-Gryczowej.* „Ze skarbca kultury” Z. 15: 1963.

Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVI. Z materiałów rejestracyjnych zebranych zespołowo pod kierownictwem Kazimierza Zatheya opracowała Maria Bohonos. Wrocław 1965.

Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonica wieku XVII. Opracowali Barbara Górską i Wiesław Tyszkowski. T. I-II. Wrocław 1991-1992. Opracował Wiesław Tyszkowski. T. III-VIII. Wrocław 1993-1996. Opracowali Grażyna Rolak i Wiesław Tyszkowski. T. IX. Wrocław 1997.

Barbara Górską: *Katalog czasopism XVI-XVIII w. w zbiorach starych druków Biblioteki Ossolineum.* „Ze skarbca kultury”. Z. 15: 1963.

Barbara Górską: *Katalog kalendarzy XVII-XVIII w. w zbiorach Biblioteki Ossolineum.* Wrocław 1968.

Wiesław Tyszkowski: *Polskie katalogi księgarskie z XVIII w. w zbiorach Biblioteki Ossolineum.* „Ze skarbca kultury” Z. 42: 1986.

WYKAZ PRACOWNIKÓW DZIAŁU STARYCH DRUKÓW PRACUJĄCYCH PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

Uwzględniono nazwiska osób, które przepracowały w dziale co najmniej jeden rok; przy osobach, które pracowały powyżej dziesięciu lat podano dokładną ilość lat.

1. Bogucki Piotr, przepracował w dziale prawie 20 lat
2. Bohonos Maria, p. o. kierownika w latach 1958-1959
3. Bułówna Armela, przepracowała w dziale 14 lat
4. Częściak Lucja
5. Dubaj Władysław
6. Gajda Janina

7. Górnska Barbara, przepracowała w dziale ponad 33 lata, w tym w latach 1971–1985 kierownik działu
8. Grygajtis Krzysztof
9. Hoffmann Maria
10. Horodyska Maria
11. Jągielska Elżbieta
12. Jundziłł Krystyna
13. Klimeczak Piotr
14. Kolasa Jan
15. Korzon Krystyna
16. Kosciński Józef Adam, przepracował w dziale 11 lat
17. Kruszewska Teresa
18. Krzyżewska Krystyna
19. Kuk Gustaw
20. Liberska-Stankiewicz Zofia
21. Mechowa Jadwiga
22. Meinhardt Julian
23. Motyl Renata
24. Oprawko Henryka
25. Orkisz Jakub
26. Pfeiffer Bogusław
27. Platt Julian
28. Prokopiszyn Kazimiera
29. Przeniosło Henryk
30. Ratke Ryszard, przepracował w dziale 19 lat
31. Rejek Jamroz Anna, przepracowała w dziale 11 lat
32. Rokowska Barbara
33. Rolak Grażyna
34. Schuster Kamila
35. Sokołski Jacek
36. Staniszevska Dorota
37. Staniszewski Zdzisław
38. Stańczykowa Maria
39. Staromiejska Helena
40. Szczepan Henryka
41. Szczepaniec Józef, przepracował w dziale ponad 17 lat, w tym w latach 1959–1970 kierownik działu
42. Szymczyk Violetta
43. Szyzkowski Romuald
44. Triller Eugenia
45. Tyszkowski Wiesław, pracuje w dziale od 1979 r., od 1985 r. kierownik działu
46. Wirga Jerzy
47. Wiśniowska Ewa
48. Witkiewicz Teresa
49. Zachmacz Maciej
50. Zatyby Kazimierz, kierownik działu w latach 1948–1957
51. Zawadzki Alfred